

AUTORITETI KOSOVAR I KONKURENCËS
AUTORITET KOSOVA ZA KONKURENCIJU
KOSOVO COMPETITION AUTHORITY

MARRËVESHJET E NDALUARA ANTI-KONKURRUESE

SIGURIMI I PËRFITIMEVE NGA
KONKURRENCA E DREJTË

4

Autoriteti Kosovar i Konkurrencës
Autoritet Kosova za Konkurenciju
Kosovo Competition Authority

**SIGURIMI I PËRFITIMEVE NGA
KONKURRENCA E DREJTË**
(Broshura Nr.4)

MARRËVESHJET E NDALUARA ANTI- KONKURRUESE

"Njerëzit e së njëjtës tregti takohen rrallë së bashku, madje edhe për gëzim dhe devijim, por biseda e tyre përfundon në një komplot kundër publikut, ose në ndonjë komplot për të rritur çmimet."
(Adam Smith, "Një Hetim për Natyrën dhe Shkaqet e Pasurisë së Kombeve", 1776)

Sipas Ligjit për Mbrojtjen e Konkurrencës (të ndryshuar) ¹, marrëveshjet ndërmjet dy ose më shumë ndërmarrjeve të pavarura janë të ndaluara. Ndalohen gjithashtu vendimet e marra nga shoqatat e biznesit dhe çdo praktikë e përbashkët, qëllimi ose efekti i së cilës është të shtrembërojë ose të kufizojë ndjeshëm konkurrencën në një treg të veçantë. Kjo nuk shkon aq larg sa të supozojmë (siç thotë Adam Smith më lart) se të gjitha kontaktet midis ndërmarrjeve konkurruese përbëjnë një komplot kundër mirëqenies së konsumatorit. Sidoqoftë, nëse ndërmarrjet e pavarura ose grupimet e biznesit *veprojnë* për të prishur konkurrencën ose përpiqen ta bëjnë një gjë të tillë, këto veprime janë të paligjshme dhe mund t'i ekspozojnë firmat ose grupet e firmave në fjalë ndaj ndëshkimeve të konsiderueshme administrative dhe ndaj pretendimeve për dëme civile nga ata që janë prekur drejtpërdrejt.

Në fjalë të thjeshta, ndërmarrjet ndonjëherë mund të veprojnë për të shtrembëruar konkurrencën duke bashkëpunuar me konkurrentët e tyre, duke caktuar çmime ose duke ndarë tregun në mënyrë që secila ndërmarrje të ketë një monopol ose gati-monopol në një pjesë të tregut. Përveç kësaj, marrëveshjet anti-konkurruese mund të jenë të hapura ose të fshehta (p.sh. kartelet). Ato mund të shkruhen (ose si një "marrëveshje midis kompanive"

¹ Ligji për Mbrojtjen e Konkurrencës (No.03/L-220) of 2010 I ndryshuar me Ligjin për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit për Mbrojtjen e Konkurrencës (No.04/L-226) of 2014.

ose në vendimet ose rregullat e grupimeve profesionale) ose të shfaqen si marrëveshje më pak formale.

Marrëveshjet e ndaluara

Ligji parashikon që llojet specifike të marrëveshjeve midis ndërmarrjeve ose vendimet e grupeve të biznesit janë të ndaluara (përveç nëse përjashtohen nga ligji ose një vendim i Autoritetit). Prandaj, marrëveshjet ose vendimet janë përgjithësisht anti-konkurruese nëse:

- imponojnë drejtpërdrejt ose tërthorazi çmimin e blerjes ose të shitjes ose ndonjë kusht tjetër në tregti;
- kufizojnë ose kontrollojnë prodhimin, tregun, zhvillimin teknologjik dhe investimet;
- ndajnë tregjet ose burimet e furnizimit;
- zbatojnë kushte të pabarabarta për transaksione të ngjashme me ndërmarrjet e tjera (rrjedhimisht vendosjen e tyre në një pozicion të pafavorshëm konkurrues);
- zbatojnë kushte që kontratat të varen nga objekte tjera kontraktuese, përmes kushteve plotësuese që nuk kanë ndonjë lidhje praktike ose natyrale tregtimi të përbashkët me qëllimin e një kontrate të tillë.

Kjo listë nuk është shteruese. Nga ana tjetër, disa marrëveshje mund të përjashtohen nga ndalimi nëse ato kanë një efekt pozitiv në mirëqenien e konsumatorit dhe në treg për arsye të tjera (shih më poshtë).

Marrëveshjet për të përcaktuar çmimet janë veçanërisht të dëmshme për konkurrencën dhe interesat e konsumatorëve. Përcaktimi i çmimeve mund të marrë formën e një marrëveshjeje (të shkruar, verbale ose të nënkuptuar me anë të sjelljeve) midis konkurrentëve e cila i ngritë, i zbret ose i stabilizon çmimet ose kushtet e konkurrencës. Në përgjithësi, Ligji kërkon që çdo ndërmarrje të vendosë më vete çmimet dhe kushtet e tjera të

biznesit, pa rënë dakord me këto nga konkurrentët. Ndalimi përfshin jo vetëm bashkërendimin e drejtpërdrejtë të çmimeve, por edhe marrëveshjet që tërthorazi i përcaktojnë çmimet. Gjithashtu është e parëndësishme nëse ndërmarrjet bashkëpunojnë drejtpërdrejt me njëra-tjetrën apo tërthorazi përmes, për shembull, një organizate blerëse ose një shoqate (grupimi) profesionale.

Disa shembuj të tjerë përfshijnë sa vijon:

- **Pagesë për vonesën** - p.sh. një marrëveshje midis një prodhuesi të ilaçeve të markës dhe një konkurenti të përgjithshëm të mundshëm për të vonuar nxjerrjen e një versioni të përgjithshëm të ilaçit të markës, duke i privuar konsumatorët nga barnat e përgjithshme me çmim më të ulët.
- **Mashtrimi me Oferta** - kur konkurrentët bien dakord paraprakisht se kush do ta dorëzojë ofertën fituese gjatë një procesi tenderi konkurrues.
- **Kufizimi i prodhimit**. Ky mund të jetë efektiv nga firmat që arrijnë marrëveshje p.sh. të specializimit, marrëveshje për prodhim të përbashkët, marrëveshje ekskluzive ose marrëveshje për licencim të patentave.
- **Ndarja e Tregut** - një marrëveshje midis konkurrentëve për të mos konkurruar brenda territoreve gjeografike të njëri-tjetrit p.sh. një marrëveshje midis dy kompanive të birrës për të ndarë një territor kombëtar midis tyre.
- **Bojkotet e Grupit** - dy ose më shumë konkurrentë bien dakord të mos bëjnë biznes me një person apo kompani të caktuar.
- **Marrëveshjet Ekskluzive të Shitjes** - një marrëveshje që një blerës do të blejë vetëm nga një furnizues i veçantë.
- **Diskriminim me çmim** - duke ngarkuar çmime të ndryshme për blerës të një niveli të ngjashëm.
- **Lidhja** - kur një kompani bën blerjen e një sendi të kushtëzuar me blerjen e një sendi të dytë pa lidhje ose ku artikulli i dytë mund të arrihet nga një furnizues tjetër.

Një vendim nga një grupim (shoqatë) i bizneseve mund të ndalohet gjithashtu p.sh. në rastet kur rregulloret e një grupimi tregtar u japin grupimeve fuqinë për të përcaktuar se si ndërmarrjet duhet të sillen në treg ose në rastet kur grupimet tregtare lehtësojnë ndarjen e informacionit në lidhje me sjelljen e konkurrentëve

Marrëveshjet e përjashtuara

Fakti që një marrëveshje është aktualisht apo potencialisht kufizuese e konkurrencës nuk do të thotë që ajo ndalohet automatikisht (përveç nëse është një kartel i fortë, shih më poshtë). Mund të ndodhë që një marrëveshje e cila në parim është e ndaluar sipas nenit 4 i ligjit mund të përjashtohet ose përjashtohet nga rregullat e konkurrencës. Për shembull, marrëveshjet mund të lejohen nëse ato:

- Kanë më shumë efekte pozitive sesa negative;
- nuk arrihen ndërmjet konkurrentëve;
- përfshijnë edhe ndërmarrjet me vetëm një pjesëmarrje të përgjithshme të vogël në treg;
- janë të nevojshme për të përmirësuar produktet ose shërbimet, për të zhvilluar produkte të reja ose për të gjetur mënyra të reja dhe më të mira për t'i vënë produktet në dispozicion për konsumatorët.

Disa Shembuj

- **Marrëveshjet për kërkim dhe zhvillim dhe marrëveshjet për transferim të teknologjisë** janë shpesh të pranueshme sipas Ligjit, sepse disa produkte të reja kërkojnë hulumtime të shtrenjta që do të ishin shumë të kushtueshme për një ndërmarrje që punon vetëm. Gjithashtu, marrëveshjet për prodhimin, blerjen ose shitjen e përbashkët apo për standardizimin e përbashkët mund të përfitojnë nga përjashtimi nga ndalimi sipas ligjit.
- **Marrëveshjet e shpërndarjes** mund të jenë të paligjshme, për shembull, nëse prodhuesit i detyrojnë shitësit me pakicë të dekorojnë dyqanin ose të trajtojnë stafin në një mënyrë të veçantë. Por ato mund të lejohen nëse qëllimi është të sigurohet një mjedis i përshtatshëm për ruajtjen ose shitjen e produktit, që klientëve t'u sigurohen këshilla të personalizuara ose që një shpërndarës të parandalohet të përfitojë padrejtësisht nga përpjekjet reklamuese të një konkurruesi. Çdo rast duhet të vlerësohet individualisht - duke marrë parasysh pozitën në treg të kompanive të përfshira dhe shumën e përfshira.

Rrjedhimisht, marrëveshjet e ndaluara sipas Nenit 4 të Ligjit mund të përjashtohen sipas Neneve 5 deri 8 të Ligjit.

Neni 5 ka të bëjë me "marrëveshje horizontale"² ose firma që konkurrojnë në të njëjtin nivel në treg (p.sh. dy prodhues). Ky nen parashikon që këto marrëveshje mund të përjashtohen nga ndalimi (veçanërisht kur qëllimet e tyre kanë të bëjnë me racionalizimin ose specializimin e aktivitetit ekonomik që shpie në një efikasitet më të madh ekonomik në treg p.sh. përmes hulumtimit dhe zhvillimit të produkteve ose proceseve, blerjes

² Gjerësisht për qëllimet e ligjit të konkurrencës, marrëveshjet midis ndërmarrjeve në treg mund të klasifikohen si horizontale ose vertikale. **Marrëveshjet horizontale** janë ato ndërmjet konkurrentëve, d.m.th., subjekte në të njëjtin nivel të shpërndarjes. **Marrëveshjet vertikale** janë ato ndërmjet ndërmarrjeve në nivele të ndryshme të zinxhirit të shpërndarjes, të tilla si midis një prodhuesi dhe një shpërndarësi, ose midis një tregtari me shumicë dhe një shitësi me pakicë.

ose shitjes së përbashkët të produkteve nga një burim i vetëm). Sidoqoftë, ky përjashtim do të zbatohet vetëm kur është arsyetuar siç duhet, kur përfitimet e tregut (veçanërisht për konsumatorët) janë reale dhe ndikimi në konkurrencë është relativisht i vogël.

Në mënyrë të ngjashme, *neni 6 merret me "marrëveshje vertikale"* (p.sh. midis një prodhuesi dhe një shpërndarësi) dhe parashikon që këto mund të përjashtohen nga ndalimi (veçanërisht kur qëllimi i marrëveshjes është sigurimi i mbrojtjes së teknologjisë specifike ose efikasiteti në shpërndarje). Ashtu si me marrëveshjet horizontale, ky përjashtim do të zbatohet vetëm kur arsyetohet si duhet, kur përfitimet e tregut (veçanërisht për konsumatorët) janë reale dhe ndikimi në konkurrencë është relativisht i vogël.

Neni 7 ka dispozita të ngjashme në lidhje me licencimin e pronës industriale (p.sh. marrëveshjet e licencimit të patentave).

Neni 7A i Ligjit lejon të ashtuquajturat "përjashtimet në grup (bllok)". Prandaj, nëse marrëveshje të caktuara përmbushin kushtet e paracaktuara (d.m.th. kushtet të cilat duhet të përmbajnë marrëveshjet dhe kufizimet ose kushtet që marrëveshjet e tilla nuk duhet të përmbajnë), ato përjashtohen automatikisht nga ndalimi. Kjo është elaboruar më tej nga një sërë aktesh nënligjore në kuadër të Ligjit që kanë të bëjnë me lloje të ndryshme të marrëveshjes dhe rrethanat specifike të sektorëve të caktuar:

- *Udhëzimi Administrativ Nr. 02/2017 për Përjashtimin në Grup të Marrëveshjeve Horizontale të Sipërmarrësve;*
- *Udhëzimi Administrativ Nr. 03/2017 për Përjashtimin në Grup të Marrëveshjeve Vertikale të Sipërmarrësve;*
- *Udhëzimi Administrativ Nr. 04/2017 për Përjashtimin në Grup të marrëveshjeve në sektorin e transportit;*
- *Udhëzimi Administrativ Nr. 05/2017 për Përjashtimin në Grup të marrëveshjeve në sektorin e sigurimeve;*

- *Udhëzimi Administrativ Nr. 06/2017 për Përrjashtimin në Grup të marrëveshjeve për shpërndarjen dhe servisimin e automjeteve motorike;*
- *Rregullorja Nr. 02/2019 për kategoritë e Marrëveshjeve të Specializimit;*
- *Rregullorja Nr. Nr. 01/2019 për kategori të caktuara të Marrëveshjeve të Kërkimit dhe Zhvillimit;*

Sidoqoftë, nëse gjatë procedurës së Autoriteti për vlerësimin e ndonjë marrëveshjeje, arrihet në përfundimin se marrëveshja ka efekte që janë në kundërshtim me kushtet e parashikuara në nenin 5, 6 dhe 7 të Ligjit, Autoritetit i kërkohet të anulojë përrjashtimin në grup në rastin e asaj marrëveshjeje.

Neni 8 ka të bëjë me marrëveshje të cilat përrndryshe do të ndaloheshin nga neni 4 i ligjit, por të cilat mund supozohet se janë të padëmshme sepse palët kanë pjesëmarrje mjaft të ulët në treg saqë nuk mund të ketë ndikim real në konkurrencë ose tregti. Normalisht, në mënyrë që bashkëpunimi midis ndërrmarrjeve të jetë i ndaluar, duhet të ndikojë në konkurrencë në një masë të konsiderueshme. Pjesëmarrja në treg dhe madhësia e partnerëve bashkëpunues janë të rëndësishme kur bëhet ky vlerësim. Për më tepër, në rastet kur produktet e prekura nga marrëveshja përrbëjnë një pjesë të vogël të tregut përkatës, normalisht, bashkëpunimi midis ndërrmarrjeve të vogla ose të mesme bie jashtë fushëveprimit të ndalimit.

Prandaj, Ligji përrjashton marrëveshjet me vlerë të vogël të cilat zakonisht përrcaktohen si marrëveshje ku pjesëmarrja e përrbashkët në treg nuk është e rëndësishme dhe nuk e shqetëson konkurrencën. Detajet e asaj që përrbën një "*marrëveshje me vlerë të vogël*" janë dhënë në *Udhëzimin Administrativ Nr. 05/2012 mbi kriteret dhe afatet për përrcaktimin e Marrëveshjeve me Vlerë të Vogël*. Në veçanti, një "*marrëveshje me vlerë të vogël*" përrcaktohet si një

marrëveshje në të cilën pjesëmarrja e përbashkët në treg e pjesëmarrësve në marrëveshje dhe e ndërmarrjeve nën kontrollin e tyre, nuk është e ndjeshme sepse pjesëmarrja në tregun relevant nuk i tejkalon 10% (kur marrëveshja është midis konkurrentëve) ose 15% (kur marrëveshja është ndërmjet ndërmarrjeve të cilat nuk janë në konkurrencë aktuale ose të mundshme në tregun relevant).

Së fundmi, edhe nëse një marrëveshje nuk përshtatet saktësisht brenda rregullave të neneve 5 deri në 8 të Ligjit, ajo përsëri nuk është automatikisht e paligjshme ose e pazbatueshme. Një marrëveshje mund të përjashtohet individualisht me arsyetimin se kufizimet ndaj konkurrencës i tejkalojnë efektet përfituese të saj. Kështu, neni 9 lejon Autoritetin të shqyrtojë kërkesat për të përjashtuar marrëveshjet individuale nga neni 4 i ligjit. Gjatë shqyrtimit të tyre, Autoriteti merr parasysh kushtet që lidhen me nenet 5 deri në 8 dhe mund të miratojë përjashtimin (me ose pa kushte) ose ta refuzojë atë. Normalisht, një përjashtim individual do t'i nënshtrohet një afati kohor deri në 3 vjet dhe mund të tërhiqet nëse kushtet e tregut ndryshojnë në mënyrë thelbësore ose nëse po abuzohet me përjashtimin.

Kartelet

Kartelet janë forma më rëndë e sjelljes anti-konkurruese mes konkurrentëve sepse ato përfshijnë një përpjekje të qëllimshme për të destabilizuar tregun dhe për të penguar konkurrencën. Termi "kartel" zakonisht përdoret për të përshkruar çdo shoqatë ose organizim informal që përfshin dy ose më shumë ndërmarrje konkurruese. Në një kartel, anëtarët diskutojnë dhe shkëmbejnë informacione në lidhje me bizneset e tyre ose arrijnë marrëveshje për sjelljen e tyre në të ardhmen, me synimin për të kufizuar konkurrencën mes tyre dhe për të rritur çmimet ose përfitimin e tyre.

Kartelet zakonisht ndërmerren në mënyrë të fshehtë dhe, në mënyrë të pashmangshme, do të përfshijnë një ose më shumë nga kufizimet "më të rënda" të ligjit të konkurrencës: caktimin e çmimeve, manipulimin me oferta (tenderim nën marrëveshje), vendosja e kufizimeve në prodhim ose kuota dhe/ose ndarja e tregut. Prandaj, pothuajse me siguri, do të zbulohet se ato kanë një efekt negativ në konkurrencë dhe nuk kanë përfitime kompensuese. Prandaj, veprimet e një karteli do të jenë gjithmonë të paligjshme sipas Ligjit dhe nuk do ti përmbushin kriteret për ndonjë përjashtim.

Është e qartë se, ndërmarrjet në kartelet që kontrollojnë çmimet ose ndajnë tregjet janë të mbrojtura nga presioni i konkurrencës për të hedhur në treg produkte të reja, për të përmirësuar cilësinë dhe për të mbajtur çmimet poshtë. Në këtë mënyrë, konsumatorët përfundojnë të paguajnë më shumë për cilësi më të ulët. Për më tepër, kartelet mund t'i bëjnë mallrat dhe shërbimet krejtësisht të pa-disponueshme për disa blerës dhe të shtrenjta në mënyrë të panevojshme për tjerët.

Pasojat e shkeljeve

Marrëveshjet ose vendimet e ndaluara mund të kenë pasoja të rënda për një ndërmarrje:

- firmat e përfshira në aktivitete që shkelin këto dispozita mund të përballen me gjoba deri në 10% të qarkullimit global;
- marrëveshjet e ndaluara janë të pavlefshme dhe juridikisht të pazbatueshme;
- ndërmarrjet që shkelin rregullat për marrëveshjet e ndaluara mund ta gjejnë veten të ekspozuar ndaj veprimeve ligjore për shkaktim dëmi, nga klientët dhe konkurrentët të cilët mund të dëshmojnë se janë dëmtuar nga marrëveshja anti-konkurrese.

Informacione të mëtejshme

Për informacione të mëtejshme, shihni broshurat e tjera në serinë e broshurave të AAK-së ***“Sigurimi i përfitimeve nga Konkurrenca e Drejtë”*** dhe vizitoni faqen tonë në internet: <https://ak.rks-gov.net/>

Funded by
the European Union

Kjo broshurë është përgatitur me ndihmën e Projektit të financuar nga BE: "Mbështetje e BE-së për Autoritetin Kosovar të Konkurrencës dhe Komisionin e Ndhmës Shtetërore" menaxhuar nga Zyra e BE-së në Kosovë dhe zbatuar nga një Konsorcium I B&S Europe

